

માધવ વિલાસ નાટ

ગાયનો.

શ્રી અમદાવાદ ગુજરાતી નાટક કંપનીને માટે,

રચનાર

ડાકોર નિવાસી બેશી છોટાલાલ રૂબહેન

છપાવી પ્રસીદ્ધ કેન્સાર

અં ૦ ગુ ૦ ના ૦ કં પની

આવૃત્તિ ૧ લી પ્રત ૧૦૦૦

[અથ સ્વામીત્વના સર્વ હક કંપનીએ સ્વાધીન રાખ્યા
છે માટે કંપનીની રજા શીઘ્ર ટ્રાઇએ છાપવું,
છપાવવું, વેચવું, વેનાવવું કે ભજવવું નહીં.]

અમદાવાદ

સિવિલિયન દરખાસ્ત સામે શેઠ પાનાભાઈની

વાડોના મેગા કોર્ટ “વિશ્વેશ્વર પ્રેસ” માં

ઈશ્વરદાસ બેઠણદાસે છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૫૫ સને ૧૮૯૯

કિંમત રૂ. ૦—૨—૦

૭૩૩૧

૫૩૩૮

શ્રી માધવ વિજ્ઞાન નાટકનો દ્વંક સાર.

અંક ૧ લો.

- પ્ર. ૧—મંગળાચરણ.
- પ્ર. ૨—જયંતીપુરના મહારાજ વીરસિંહની નવી રાણી બગીચાની અંદર પોતાની સખીઓ સાથે હાસ્ય વીનોદ કરે છે, બાદ ઝોરમાન પુત્ર માધવનું મીત્ર સહીત તે સ્થળે આવવું, નવી માનું પુત્ર ઉપર આશંક પડવું, દાર્શીનો સદા ઉપદેશ ન માનતાં તેને મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો, બાદ મહારાજ વીરસિંહનું ત્યાં આવવું રાણીનું ગવરી પુજન થત દત્યાદી પ્રપંચ કરી થોડા દીવસ સુધી વીમુખ રહેવા જણાવવું, બાદ રાજનું જવું.
- પ્ર. ૩—રાજના હજુરી નોકર લાઝખાં પાસે એક વાણીઓ પોતાના લેણાની ઉધરાણી કરવા આવે છે, લાઝખાં તેને ડગીઆ ન આપતાં મારી નાંખવાનો બચ બતાવી ખોટી પ્રત્યેય લખાવ લે છે બાદ તેનો સોજતી જમાણખાં આવે છે અને નવારાજ વીરસિંહ ગુસ્સે થઈ આપખાંને પડડવા માટે રડી કાઢે છે. મોકલ્યા છે એવી વાત જાહેર કરે છે, લાઝખાં તે માંબળી શ્તેડપુર જવાનો નિશ્ચય કરી નાશી બચ છે.
- પ્ર. ૪—રાણી કનકમાલીકા પોતાના ઝોરમાન પુત્ર માધવ ઉપર કુદ્રુદી કરે છે “માધવ” તેને ઘીકોરી છેવટે સુકિતસર માતાને તીરસ્કાર આપી છટકી બચ છે.
- પ્ર. ૫—માધવ તથા વીલાસનો મેળાપ, પોતા ઉપર આવેલી આફત વીત્યાનું જતાં જણાવે છે તથા આવી દુષ્ટ માતાની સંગ-તામાં ન રહેતાં દુર્દેશ જઈ રહેવાનો સંકલ્પ કરી બંનેનું ચાલી નીકળવું.
- પ્ર. ૬—કનકકળા માધવના વિદેશ જવાથી પોતે ખુશ થાય છે. વીરસિંહ આવતાં રીસાઈ બેસે છે. અને પુત્રે મારાપર બદ્દાંત કરી એવું જણાવી પુત્ર પ્રત્યે વીરસિંહનો દેશભાવ ઉત્પન્ન કરે છે, બાદ દાર્શી પ્રત્યે પોતાના આવા પ્રપંચથી રાજને છેતર્યા બાબત બગાઈ માટે છે.

૩. ૯—~~વીલાસ માધવને~~ જંગલમાં વીશ્વમ સ્થળે ખેસાડી પોતે પાંજી લેવા જાય છે. બહુવાર થતાં ન આવ્યાથી ફીકર કરી માધવ તેની સોધે જાય છે.

૩. ૮—વીલાસ સાથે લગ્ન થવા સંબંધી સુવર્ણપુરના મહારાજ સમરસીંહની સ્ત્રી કુસુમાવતી તેની પુત્રી મહાશ્વેતાને લગ્ન સંબંધી વાત વીનોદથી રીજવે છે. તેટલામાં પ્રધાન આવી વીલાસ અચાનક વીદેશ નીકળી ગયા બાબતનો પત્ર આપે છે બાદ પુત્રીને રાજા અન્ય સ્થળે પરણાવવાની પ્રધાનને સુચના કરે છે. પુત્રી માઆપના વીરહ થઇ અન્યથી લગ્ન કરવા ના કહે છે. રાજા ગુસ્સે થઇ ચાલ્યો જાય છે. મહાશ્વેતા મનથી નીશ્ચય કરી ચુપ આપ ધર છોડી જવા ધારે છે એટલામાં પ્રધાન પુત્રની સ્ત્રી લક્ષ્મી આવી તેની સહુ વાત જાણી પોતાનો પતી વેર્યા સાથે વહી ગયેલો હોવાથી તે પણ તેના સાથે ચાલી જાય છે.

૩. ૯—દેવી સીંહ રાજાની પુત્રી ઇન્દુમતી પોતાની સખાઓ સાથે બાળકીડા કરે છે. એટલામાં પોતાના મનમાન્યા પ્રીયતમ માધવના વર્તમાન પત્રદ્વારા જાણવાથી બેમાન થઇ આખરે કોઇ ન જાણે તેવી રીતે જોગણ વેશે શહેર છોડી ચાલી જાય છે.

૩. ૧૦—મહાશ્વેતા અને લક્ષ્મી પોતાના દુખની વાત કરે છે તેટલામાં એક ગુણકા (જેની સાથે લક્ષ્મીનો પતી સ્વરૂપ એ નામે નીકળી ગયો હતો તે) ત્યાં આવી ચડે છે. બોળી બાળીકાઓ પોતાનું સહુ વૃતાંત ગુણકાને જણાવે છે. ગુણકા તેમને ખોટું સગપણ બતાવી દુષ્ટ ભાવથી પોતાને ત્યાં લઇ જાય છે.

૩. ૧૧—કનકકળા પોતાનો પ્રપંચ છુપાવ્યાથી તથા માધવના વીદેશ જવાથી અતીશે હર્ષાય છે વીરસીંહ આવે છે પરસ્પર હાસ્ય વીનોદ બાદ કોઇ મંચુરતું રાણીએ માધવને લખી આપેલો પત્ર લઇ આવવું. રંગમાં ભગ રાજાનો પુત્ર માટે અશ્વસાદ દાશીના કહેવાથી રાણીનું સહુ ખોગળ પ્રગટ થવું રાણીને ધીક્કાર દઇ કાઢી મુકે છે.

અંક ૨ એ.

- પ્ર. ૧—ગુણકર્તુ મહાશ્વેતાને લક્ષ્મીના ધણી સ્વરૂપથી અયોગ્ય વર્તવા કહેવું આખર તે ન માનતાં તેને મારીને કેદ કરવી. બાદ લક્ષ્મીને તેમ કરવા ફરમાવવું આલાક લક્ષ્મી તેના મતને મળી પોતાનો અર્થ સીદ કરવા તેનું કહેવું સ્વીકારે છે બાદ પોતાનો પતી છે, એવું માલમ પડે છે લક્ષ્મીયુક્તીથી તેની પાસે પોતાનેજ આજ્ઞા બાબત પ્રતીજ્ઞ કરાવી-શે છે. બાદ પોતે સ્ત્રી રૂપે પ્રગટ થાય છે માહાશ્વેતાને કેદમાંથી મુક્ત કરે છે ગુણકર્તા આવતાં મહાશ્વેતા તેને મારી નાંખે છે લક્ષ્મી તથા સ્વરૂપ અહીંથી જુદાં પડે છે.
- પ્ર. ૨—અરણ્યમાં માત્ર વીયોગી માધવને લાલખાં વીરસીંહનો પુત્ર છે એમ જાણી પ્રપંચથી તેને વીશ્વાસ દઇ ફસાવવા ખા ૩ પોતાને ત્યાં લઇ જાય છે.
- પ્ર. ૩—વાળીઓ તથા તેની સ્ત્રી વેદેમી વાંળીઓ શાહને ત્યાં નોકરી રહેવા જાય છે માર્ગમાં એક અતરવાળા સોદાગરથી લડે છે સીપાઇ આવી દરબારમાં પકડી જાય છે.
- પ્ર. ૪—લાલખાં માધવસીંહને પોતાને ત્યાં બંદોબસ્તમાં રાખી હરખાનો હરખાનો શાહને માધવ પકડી લાવ્યા બાદ ખબર કહેવા જાય છે.
- પ્ર. ૫—જેગણુ વંશે જંગલમાં ઝુરતી ઇન્દુમતી પોતાના પતી ફતે પુરમાં સપડાય છે તથા પોતાની મશીયાઇ બેન રૂપ સુંદરીને બગાડકારથી લગ્ન કરવા શાહ પોતાને ત્યાં લઇ ગયો છે. એમ ધારી તેમને આક્રમમાંથી છોડાવવા ફતેપુર તરફ રવાના થાય છે.
- પ્ર. ૬—લાલખાં શાહને માધવસાહ પકડી લાવ્યાના વર્તમાન જણાવે છે તથા તેને શાહની પાસે બોલાવી રજુ કરે છે. વાળીઓ તથા સોદાગર લડતા લડતા કચેરીમાં આવે છે સોદાગરનો સત્કાર વાળીઆને માર બાદ ઉલ્લુ લાવવાથી વાળીઆનો નીશ્ચય નોકર સંખ્યાને સોદાગરના માલની ખરીદ માધવનું ત્યાં આવવું એકદમ શાહ ગુસ્સે થઇ માધવને કેદ કરી ફાંસી નો હુકમ ફરજાવે છે લાલખાંની લુચ્ચાઇ બાદ ખાંનગી ગરબે

બેઠેલી રૂપસુંદરીનું મુખ ઉપર ઓઢીત થવું શાહનું લાલખાને
લચકર લઈ જયંતીપુર તાબે કરવા હુકમ ફરમાવવો સોદાગર
નું વાંછુઆને ત્યાં જવું.

૩. ૭—ધન્ડુમતી છુપી રાતે રૂપસુંદરને ત્યાં આવી રહી તેના
મનની તથા પોતાના પતીની હાલતની સૌ વાત જાણી જાય
છે બાદ રૂપ સુંદરીને માધવ મેળવી આપવાનું વચન આપી
પોતે જલમાં લાલખાની દાશી રૂપે તેમને મળવા તથા ભોજન
આપવા જાય છે.

૩. ૮—વીજાસ વનમાં આમતેમ ફરે છે એટલામાં સીંદની ગર્જના
સંભળાવાથી પોતે તે તરફ અધુક તાકે છે મોળી નીરફળ
જવાથી પોતે બેભાન થઈ પડે છે. સીંદ તેના ઉપર ધસી
આવે છે. એટલામાં મહાશ્વેતા તેને પીસ્તોડ મારી દાર કરે
છે. પરસ્પર એક બીજાને આગળી પોતાના સ્વદેશ તરફ જાય છે.

૩. ૯—વીરસીંહ પુત્ર માટે દીવગીર થાય છે તેવામાં પુત્ર માધવના
કેદ થયા બાબત તથા પોતે શાહને તાબે થવા બાબતના સ-
માચાર શાહે મોકલેલા સીપાઈ મારફત જાણે છે આથી શાહ
ઉપર અત્યંત્રોધ કરે છે તથા લગ્ન થવાનો સંભવ જાણી
પોતાના પ્રધાન સામત મલાદીને સાવચેત રહેવા કહે છે.

૩. ૧૦—સમરસીંહ તથા મહાશ્વેતાની મેળાપ બાદ પરસ્પર દ્રવ્યતીત
હર્ય વીનોદ વીજાસને અકસ્માત મીઠનું સ્મરણ થવાથી તેથી
એકદમ ચાલી નીકળવું નીરાશ થઈ આખરે મહાશ્વેતાનું પગ
પુરશ વેશમાં સાથે જવું.

૩. ૧૧—જંગલમાં માધવની નવી માનું ભીડના હાથમાં સપડાવું
તેને વીજાસ આની દોડાવતાં પોતેજ તીર વાગવાથી બે મુઠ્ઠી
માં ભીડને સ્વાધીન થાય છે ત્યાર બાદ કનકકળા નારી છુટે છે.

૩. ૧૨—વીરસીંહ તથા શાહના સૈન્યનું યુદ્ધ વીરસીંહના માણસો
ખુદવાથી તથા પોતે એકલો મડાથી લાલખાં એકદમ કળાથ
પકડી લે છે. (બીજો અંક સમાપ્ત)

અંક ત્રીજો

૩. ૧—માધવનો જંગમાં તા. ૧. ધન્ડુમતી ભોજન આપવા આવે
છે. લાલખાં જયંતીપુર ફોજ લઈ ગયો છે. તથા તમેને શાહ

ફાંસી દેશે એવું ઇન્દુમતી જણાવે છે. બાદશાહને ત્યાં આવી રહેલી ઇંપસુદરીને પરણવા બદલ બેળાતકારે વચન લઈ શાહને મારી નાંખી તમને એહીંથી છોડાવવા. એવી ધીરજ આપી જાય છે. સ્ત્રીનો વીશ્વાસ ન આવ્યાથી માધવ લાગ જોઈ ને લમાંથી નાંસી છુટે છે.

પ્ર. ૨—વાંછીઓ પોતાની સ્ત્રીની આગળ ઉલ્લુની સરતનું કહી તી લગીર થઈ બહાર જાય છે સોદાગર ત્યાં આવી ચડે છે. આજ્ઞાક વાણીયણ તેની સાથે મન મેળવી ખોટા હાવ બાવ બતાવી. તેને મોહાંધ કરી દેછે. અને પછી આંખે પાટા બાંધી ઉલ્લુ જનવર જેવું કફન ઓગાડી તેના પતીને ઉપર સ્વાર કરી દરબારમાં મોકલે છે.

પ્ર. ૩...જગતમાં કનક કમળનો તથા જેઠમાંથી છુટેલા માધવનો અકસ્માત મેળાપ વીશ્વાસ તથા મહાશ્વેતાની સોધે આવનાર સમરસીંહના સરદારોનું આવી મળવું પોતાની મા તરફથી મીત્ર વીશ્વાસનું ત્રતાત જાણી લેવું બાદ સરદારોનું તથા કનકકળાનું ફતેપુર તરફ જવું તથા માધવને મીત્રની આકત ટાળવા જવું.

પ્ર. ૪—જગતની ગુફામાં અઘોરી વીશ્વાસને તે પેળા તરફ પ્ર દક્ષણા ફેરવે છે માધવ લાગ જોઈ અઘોરીનેજ તેડના તાલ ઝનાં ફેંકી દઈ મીત્રને ઉગારે છે. પરસ્પર મળી શ્વેતપુર તરફ રવાના થાય છે.

પ્ર. ૫—મુર્ખ શાહ ઉલ્લુ લાવનાર વાંછીઓને ઇલામ આપે છે બાદ લાલખાં વીરસીંહને કેડ પકડી શાહ પાસે રજુ કરે છે શાહ ખુશી થાય છે. શાહ વીરસીંહને ફાંસી દેવાનો હુકમ કરમાવે છે.

પ્ર. ૬—પુરશ વેશે મહાશ્વેતા પતીને મેળવવા વનમાં શ્રમે છે. તેટલામાં માધવસીંહ તથા વીશ્વાસ આવી મળે છે. તેની સાથે મહાશ્વેતા સ્ત્રી રૂપે પ્રસીદ્ધ ન થતાં ગુપ્ત રહી સદેજ પીછાન કાઢી તે પણ તેમની સાથે શ્વેતપુર જાય છે.

પ્ર. ૭—લાલખાં વીરસીંહને ફાંસી ચડાવવા આતુર થઈ રહ્યા છે વીરસીંહ ફાંસીપર રહી પ્રભુને સંભારે છે અચાનક માધવસીંહ વીશ્વાસ મહાશ્વેતા આદી સરદારો આવી ચડે છે. પરસ્પર લગાઈ થતાં લાલખાંને પકડી આખરે તેનેજ ફાંસી ચડાવે છે. (સત્યમેવ જયતે)

પ્ર. ૮—૩૫સુંદરી માધવના નાશી જગથી દીક્ષગીર થઈ ઇન્દુમતી (વીયોગતા)ને ખીજે છે. ઇન્દુમતી પોતાની મશીયાઈ બહેન તરીકે તથા માધવસહની ધર્મ પત્ની તરીકે પ્રગટ થાય છે. ૩૫સુંદરી લાચાર બની તેની પાસે પોતાના અપરાધની માફ માગે છે. બાદશાહને મારવા સત્વર ચામ્યા જાય છે.

પ્ર. ૯—વીરસીંહને શંસી દેવાના તરંગમાં મસ્ત થઈ શાહ સુતો છે. તેને ઇન્દુમતી એકદમ જાગૃત કરી કટારથી મારી નાખે છે. બાદ પોતાના પીતાનું તથા પોતાનું વેર લેવા માધવસીંહ શાહને સોંપતો સાં આવી પહોંચે છે. પરસ્પર ભેટે છે બાદ વીલાસ મહાશ્વેતા વીગેરે સર્વ મુખાત્રો પરસ્પર મળી પ્રભુ પ્રાર્થના કરે છે. (ત્રીજે અંક સમાપ્ત.)

મુખ્ય પાત્રોના નામ.

કનકકળા	...	...જયંતીપુરના રાજાની નવી રાણી.
કનકમાલીકા તથા નમ્રપ્રભા	...	...તેની દાસીઓ.
માધવસીંહ	...	...જયંતીપુરના રાજાની જુની રાણીનો પુત્ર.
વિલાસ	...	...માધવસીંહનો માત્ર.
વીરસીંહ	...	...જયંતીપુરનો રાજા.
લાલખાં	...	...વીરસીંહનો લજ્જુરી નોકર.
કુસુમાવલી	...	...વીલાસની સાસુ.
મહાશ્વેતા	...	...વીલાસની સ્ત્રી.
સમરસીંહ	...	...વીલાસનો સસરા.
લક્ષ્મી	...	...મહાશ્વેતાની બેનપણી અને સમરસીંહના પ્રધાન પુત્ર સ્વરૂપની સ્ત્રી.
ઇન્દુમતી	...	...માધવની સ્ત્રી.
૩૫ાળી	...	...શુભુકા.
સ્વરૂપ	...	...સમરસીંહના પ્રધાનનો પુત્ર.
શાહ	...	...ફતેહપુરનો બાદશાહ.
૩૫સુંદરી	...	...ઇન્દુમતીની માશીની દીકરી.

પ્રધાન, સેનાપતી, સીપાઇઓ, દરબારીઓ, સોદાગર, બીલ, વાણીઓ, વાણીઓ, સખીઓ, હડીદાર વગેરે અધિકારી.

માધવ વિલાસ નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

૧

મંગળાચરણ.

શકર પ્રીય ગીરજા, ગંગા સખી જગદંબા.

શ્રી ઉભયા વર વર વરવા, કરશીર ધરવા; રમણું

તું કરવા ચહે અનુચરઆ. શંકર.

ગુર્જર જર જશવાન કરતું,

જનમ મૃત ભંવદુઃખ હરતું;

રાગ સુખ સંપત્તી ભરતું,

તીમીર અંતર ટાળ.

શંકર.

નાટ્ય નાયક પાત્ર લાયક,

મંત્ર તારા સીધી દાયક;

ડર રહીત થઇ ગાય ગાયક,

લીલા તારી બાળ.

શંકર,

જગવીશે જગદીશ કરજે,

થશ અમલ સૌનો અમરજો;

પાપ અમૃત ઝાન ધરજે,

મોક્ષ દેવા ખ્યાલ.

શંકર.

ગરબો—

૨

સખી શરદચંદ્રની ખીલી આંદની

સે'જે હરશતી સંયોગી સુંદરી.

સખી.

કેશર ચંદન ચરચીયા, ચેતાંબર ધરી અંબ.

મહેકે માલતી મલપતી, ઉછળે મદન તરંગ;

લલીત લક્ષ્મી લગ્નય લાલ રંગે ભરી,

સખી કંઠે વૉટાઇ વાલી કંથની, આંકે અંગલી આલીંગે સુંદરી. સખી.

કનક લતા સખ કામીની, સ્તાન ફળ કંચન ફુલ;

વલ્લભ વૃક્ષે વળગીજો, મધુકર આ કળી યુખ.

ખીચુ પોઢો પલંગ રહી પાથરી
 પ્રીય પુરુષ સુગંધ અનંગ નવે રંગથી બરી.
 સરસ શરીર સરસજી યુવા, ભૂમર રસે લુંભાય.
 સ્વામી સુરજ ઉગતાં, પરમ પ્રકૃષ્ટીત થાય,
 રસીક રાજથી રમે રસીલી બાવે કરી.
 સખી વીરહી વનીતા વેદ બ્યાકુળી
 બળે જોગનની જવાળ સુંદરી.

સખી.

માધવ--

૩

સ્નેહી શું સુખકર સુંદર યાગ, વીવીધ તરવર પશુ ખંખી રાગ;
 સુમન વાડી સંસાર તણી કળી અદ્ભુત મન હરખાયરે.
 નવરંગી કુલ યાગ તરણ અતી, ખીલ્યાં ખ્યાં દશાયરે;
 નરતન સુમન સમુ ક્ષણભંગુર, વરશા વશ કરપાંણ.
 સુગંધી પ્રાણ જતાં શય જાણ. સ્નેહી.
 વીણ માળી ક્યમ ઉપવન બનીયું, મન અચરજ તું માનરે;
 વનમાળીની અકળકળા છે, અકળ તેનું અનુમાનરે.
 સકળ નીચમને સ્વાધીન રાખી, રચતાં પૃથ્વી પહાંણ;
 અલખજો જાણ સકળ ભવ પ્રાણ. સ્નેહી.

કનકકળા--

૪

પ્રીય મુરતી એ મન વશી, આહાહાહા ગાઠ મદનાં કુશ લગાવી;
 લટકાળી, રૂપવાળી, છખી ન્યાળી, ગાઠ ખશી. આહાહાહા પ્રીય.
 પ્રીય ચીંતામણી કે રજતા મણી, અંચનવરણી મમ મનહરણી.
 ચાલી ગાઠ હશી, સ્નેહી સંગે, શા તરંગે. આહાહાહા પ્રીય.
 વશ કરી બહાલે, ચંચળ ચાલે, પ્રેમની જવાળે આ તન-બાળે.
 ફેદે હું રશી આ પ્રસંગે, જા ઉમંગે. આહાહાહા પ્રીય.

કનકમાલિકા--

૫

સખી અધરમ આદરો યોગ્ય ન એ,
 પતી છળી ફળ પામશે યોગ્ય નરે;
 અંધને અપંગ રોગીજો, ગરીબ ક્રોધી વ લોભી હો,
 શેવે પતી સ્વામીનીઓએ. સખી.
 અહીં સુખ સંપત્તી પામી, અંતે થાય મોક્ષના ગામી
 સતી પ્રભુ માને સ્વામીઓને. સખી.

સજ રસે રાજ રૂપે, તજ મોઢાં બાળ સ્વરૂપે.

ધીરૂ માલા કમળીઆમે.

મખી.

વીરલીલ—

૬

બાળા ન બોલશે અરે, રસાળ વેણથી અરે.
અપળનયન વીનથી વદન, સ્થીર મુન્ય શે ખીશે. અરે અરે અરે, બા.
રસીક હસેલી રીસાય, રાજહસ ક્યાં જશે. હરે હરે હરે, બાળા.
લલીત ચંદ્રીકા રીસાતા, ચંદ્ર મલીન આ ઘરે, અરેઅરે અરે, બા.

વિરસિલ—

૭

રે વામા વીનથી લલના લક્ષ્મી, લલીત લલીત લટકાળી. હારે પ્રાય.
તું વહાલી વેલી બાળી ન્યાળી, મનહર રસીક રૂપાળા. હારે પ્રાય લ.
શાન્તી ધરી ગવરી સતી જત, પુનન કરને પ્રાંણ.
હર સુંદરી વીપત્તી હરી, દે સુત સંપત સુખ લ્હાંણ;
એ દીલે પ્રીયા કળી. હારે પ્રીય લલ.
જાઉં પ્રીયા વીરલી કરી, સુશીલા નવ ધરશે ખેદ.
ચંદ્રી કુમુદવર ત્યાંગતો, તોપણ નીયમે મળશેજ.
દ્યો રજ હળી મળી. હારે પ્રીય લલીત.

લાલખાં—

૮

તોળા સીતમ કયા હુવા યા અલા. યા અલ્લા.
આગે અળ લાંસે બલા. હોવેગા કુછ તો બલા.
આઠ હય શીરપે કળ, હોવેગી ભારી સળ,
હુવા અદાલતમે સળ દેગા ખુદલા.
જના કહાં કો બાઘ કામુલ કારમીર ઔર કરાંચી.
કાશી કાનપુર ઔર જહાંસી, કિજન ઇંદોર સીંધ અંબાલા
લાહોર પંજાબ ઔર પટીયાલા, સજમેર આમા ઔર અલ્લાખાદ.
ખોમ્બે મદ્રાસ ઔર અમદાવાદ, પુના હૈદરાબાદ ઔર મહીસુર.
જાઉં ફતેપુર શાહકે હુજુર, શાહકે હેસલ કરકે મંજુર.
સજ કોઠાર કરે, વાહવા, તોપોંકા માર કરે વાહવા.
રૈયત લાચાર કરે, વાહવા, ખેનકે સરદાર ફીરે વાહવા.
જખીતો ખાંસાય થે નામે સમ્યા. તોળા.

ફનેકંજા માધવ—

૯

આવો આવો રસીલા ઉમગે,
ભેટા ભાવે વાલા આ પ્રસંગે.

માતા ધારે શું આ,

મોઝ રતી કાંત, અહીં છે મોઝાંત, કોઝાંત, અવો.

માત રતી શું ગઈ તુજ મારી,

મોહીત થઈ ભેદ મુરતી, રૂપણી;

(ચુપ રહો જસ વીચારો)

(વાલ્મ હજુ કામકળામાં સમજ્યા નહીં કે)

ધીક વ્યભીચારી,

એ હેં હેં હેં હેં હેં હેં હેં.

આવો.

માધવ--

૧૦

શી અનખ કળી કાળ ગતીહાં માત બાળકથી ચાહે રતીહાં;

બાધ બેન સહ તાત સુતાથી, ધારે પલક માંહોં દુષ્ટ મતીહાં.

મીત્ર એ શત્રુ સગાંએ શત્રુ સ્વારથી પૈસા સાટે પ્રીતીહાં;

વીણુજર નરખર વાનર સરખો, બેઝ નીજ નારી ન પાસે જતીહાં.

આમણુ બીલ શાંધર ધર ભટકે, બંગી પુરાણીની ફેળે થતીહાં;

ન્યાય નીતી રમૂતી શાસ્ત્ર કુખ્યાં સૌ રાજ્ય પ્રજા ચહે મલેઝ, છરીતી હાં;

મીત્ર અજીત નૃપ તે બન્યા રાણી, ધરધર રાણી શેઠાણીની તીહાં.

કેનકકેગી--

૧૧

વાલ્મ કપટ કળામાં કેવી હું.

વાંહ.

ગાહી ડોળી વાત બોલી, બાળી બોળી કેવી હું;

રાય છળી થઈ બલી, કેવી હું શાણી.

પતીની મતી શી સતી કેવાણી;

કેવી હું કામા સતી કે સ્યામા, વેલી કે વામા રમા કે રામા. વાહ.

બલા બલા યોગી છળ્યા વેદે વખાણી;

રતીની ગતી ન કોઈએ પ્રમાણી.

નયનો કશ્યામી, ખુબી હસ્યામાં, આવી ગુનામાં,

જરાય નાના.

વાહ.

વીરસિંહ--

૧૨

હદ થઈ આહા ધાર્યું શું ચંડાળે, શુદ્ધ કુળ બાળ્યું અરે શું અંગારે;

સુણી વાત વહાલી ઉઠી ઉર જવાળ, છુપ્યો મ્યાં છટેલો હોરોએ કંગાળ.

પાપી સંતાપીને ઝટ મારું, પ્રીય તારું વૃત ટાળ્યું;

પાળ્યો સાપ અરે ડંશ સામો કરે, સારૂ એથી મરે દુષ્ટ બાળ. હદ.

કનકકળા અને કનક માલીકા— ૧૩

અલી ને અબળા કળ કેવી,
વાહવા બલીહારી દેવી. અલી ને.
ભરમાબ્યા રસીક રસીક હાવ ભાવ સંગેરે,
નેજે ન થાય ભેદ ભંગ, જીત્યા સખી રણ જંગ;
પ્રથમ ન રહે અખંડ, પ્રજુ દેશે પુરો દંડ,
સ્વામીને છેતર્યા.
છળખળ ભેદ કરી બળ, અબળા કળકેવી,
નચાવતી નર વાનરો, નંટડી નાના વીધ;
નરવર સુરવર વાહીને, કાર્ય કર્યું નીજ સીદ્ધ.
છુપાવી મેં ચોરી.
ઘાહ ગુણવંતી ગોરી

ખટપટથી વશ થઈ નર મુરકટ, નાચતા રસીક હાવભાવ સંગેરે. અલી.

માધવ—

૧૪

છે ગહન ગતી તુજ કરમ નૃપ વીર રામ નળ ધરમ;
પામ્યાં દુઃખ પરમ. છે ગહન ગતી,
જાણ્યું ન રામે વન જવું પ્રાતઃકાળે,
શંભુ ન સમજ્યા ભસ્મ છુજંગ કપાળે;
શ્રી હરી શેષ આસને લહે નહીં શરમ. છે ગહન.
રત્ના તજ ગીરી પથ્થર કર્મ કુટચાને,
ગંગા તજ વીપ વાઈણી દીન ખુટચાને;
હાં દુષ્ટ દૈવ નહીં તને લગારે શરમ. છે ગહન.

અમરસીંહ—

૧૫

કહેવું માન હઠીલી નાદાન, શુ કરતી લવારી મુખે, કહેવું.
શરમ ધરમ તજ બકતાં મુરખ, વીચાર ન મગજમાં;
સાપનો ભારો, દીકરી ધારો કાચો મારો કુંવરી હંચા પુર પુરવની,
વેણુ માઈ ડહી શું ઉથાપનાર. કહેવું.

મહાધૈતા—

૧૬

દુખી ભવ સાગરે શીરીતે તજ બળતું અંતરે ક્યાં જાળે ક
સુનો લાગે સંસાર, સુખ સ્વપ્ને નવ લગાર. દુખી.
નાથ રટણનું નાવ ચીતે ધરે,
ભવદુઃખ સાગરે, સેજે તો તરે;
મોહ દીપક બાળે પતંગ, મરે રાજાને રંક. દુખી.
જળવીણુ સરીતારે, શર્ણવીણુ રાતડીરે,
પતીવીણુ નારીરે, સુતવીણુ માવડીરે.

જીવું તેનું ધીકાર, બળબે એનો અવતાર.

દુખી.

ધનુમતી—

૧૭

વરીય ધરી વરમાળ, મોહન મન ગમતા હું કાલે. વરીય.
ગીરીજ પરણી સંકર સંગે. સધા શ્રી વીરલ્લ બહાલે. મોહન.
અંબર અંગે ખાર ઉમંગે, મોતી પસેલું વાલે વાલે. મોહન.
મદન રતી સતરતી મુખ તાણું, અંકીત જે આ કયાળે. મોહન.

ધનુ તથા સખીઓ—

૧૮

ધનુ—ચીન્તાની ચીતારે આ ચીત્તમાં લાગીરે ચીત્તમાં લાગીરે સળગે
છે કાયા સદાયરે,

બહાલી બેન રડતી છાની રે, આગ અંતરની અમને કે. ચીન્તા.
સ્વામ વીલુશણ અંગને, સ્વામ સ્મશાન અવાસ.
સ્વામ વીતા શુન્ય રેન આ, શુન્ય સખી સહવાસ.
શાણી બેન થાય શું ઘેલીરે, શાંતે અકળાય સાહેલીરે. ચીન્તા
જીવ જીવે નીરદય બની, થાતાં કાયા રાખ;
વાયુ વાલા સ્વામ જ્યાં લાં લમ જમને રાખ્ય.
દેખી તને બેન દુભારીરે, બળે ભડકે આ છાતીરે ચીંતા.

મહા તથા હર્દમી—

૧૯

વન વન કોમળ પુરુષ વીખરતું, બળી બળી થાયે ખાખ.
મણી ધુળમાંલી રોળાય રે હાય રે હાય.
હો સલુણી સખી મારી શાંતી રાખ.
ડુલ્હની માળા કરી કંઠે ધરશે, સ્વામી જેને તું મનથી ચહાય.
કદી સાલ્ય હરી થાય.
હો સલુણી સખી મારી શાંતી રાખ.
ભવજળમાં સ્ત્રી કોમળ કુમુદી આ પતી વીરલ્લે કરમાય. રેહાય.
ચંદ્ર કીરણે તમ શીતળ કરશે, વાલી શીદને તું મન અકળાય.
હો સલુણી સખી મારી શાંતી રાખ,

વીરસીંહ—

૨૦

નદટ નાદાન નારી નકામ કરી કુકામ,
દુષ્ટ જ તું લઈ મુખ સ્વામ;
પ્રપંચી ઝેરી નાગણી નાર, બરસે કીધી હૈયા હાર. નદટ,
ડસી વીકાળ, તળવી બાળ, કમો તેં કાળ;
જા જા અહીંથી ચંડાળ. નદટ.
કુલટા ટળીજા મરીજા,
કાળીકા કુર કામ કરનાર, કુંવર મમ પ્રાણજીવન પીકનાર;
કુલટી નાર તને ધીકાર હજાર વાર હટજા. નદટ.

કેનકકળા—

૨૧

હું જેવી કરમ કુટેલી, સ્વામીને છળી હાય;
 રંડ ખુશી થાય, ફટ ફટ કેવાય, રે ધીક નારી કાય. હું જેવી.
 પ્રીતમ જીવન પ્રાણને, દુઃખ દે પ્રાણુ લે;
 જીવતી ઝાકીણી ચુસી લે માંસ કાય. હું જેવી.
 ફરકા પીયુષી લ્હાણુ લે, છેવટે આ વલે;
 લોકમાં લાજતાં, નર્કમાં ના ઠરે. હું જેવી.

અંક ૨ જો.

રૂપાળી—

૨૨

મેરો ધુધટ પકડ મગ ઠાડોરી, આલોરી કૈસો નીકટ કનાઈ;
 મટકી ફાર દધી લુટતજક જેરી, લાલ અધરસેં દે પીચકારી, મેરો.
 દેખ ભીંજાઈ નવરંગ સારી; હું જેઅન ગયો કહાં ગીરધારી. મેરો.

રૂપાળી—

૨૩

મન મોહન સુંદર શાણા, પ્રીતીનો પાક લ્યો,
 ગુલાબ કળી ભલી ખીલી, વાલમજી વાલ લ્યો;
 ભુખ્યા ભોજન મન ભાવે તેવું આ ચાખી લ્યો,
 આલીંગન ચુંબન વાળા મન મોહક માતી લ્યો;
 આવી અલખેલી કળીઓ, રસ નવ નવ રંગી લ્યો.

સ્વરૂપ—

૨૪

જેઅન મદમાતી જાની દીલગન તું;
 દીલગન તું જાની જીવગન તું. જેઅન.
 લન મન ધન અરપણુ તને, જેઅન જીવન જાન;
 અલખેલી અલગી ન થા, દે આલીંગન દાન.
 ગોરે ગોરે ચહેરે બન્યો ખેલાન હું. જેઅન.
 ધાયલ કીધો ગોરી તેં, મારી કાંમ કટાર;
 પ્રેમામૃત પાઈ પ્રીયા ઉગાર આ ખીમાર.
 વારી વારી જાઉં પ્રીયા પરીશાંન તું. જેઅન.

સ્વરૂપ—

૨૫

સતી સુંદર શાણી નારી, પ્રીયા તેં લીધો ઉગારી;
 જાતી લાજ રાખી મારી. સતી.
 વૈશ્યા વૈતરણી વીરો (વહાલી) હુઆતું તારું તન;
 અવરી સમ ગુણીયલ મળી (વહાલી) જાતું રાખ્યું જીવન.
 રંડ જાતી કુટીલિ હયું બળ ખુશી રંધે ચુવન.

કરી દશા આ નકારી. સતી.
 સગુણી સલુણી સુંદરી વાહાલી સંગ મુધા તણ હાય.
 નગણી ગુણકા નાગણી, વાહાલી જ્વાળે બાળી કય
 ભાગી નેમણી મણી, કાલ સા કરમે ચોરી ચોર.
 જનું જીવણી ધીકારી. સતી.

રેણી—

૨૬

જે કુહાંદી નાર આ દશા ચનાર, લે વીચાર સુવીચાર મન પાર;
 આખર બની લાચાર, છાંડીને દ્રવ્ય માલ.
 લુટે હાલ જમને દવાર છે જનાર.
 લુટે પ્રપંચે માયા, દેખાડી જુઠી માયા, મોહાં મુર્ખવાહયા.
 હાય હાય રાંડ જાતને ધીકાર, પૈસાનો બતાવે ખ્યાર;
 થાય છે ધણા ગમાર ખ્યાર.
 મળ માંસે ગંદી કાયા, કંઈ આંધળા ફસાયા;
 ધન લાજથી લુટાયા.
 માગે એમ આર્ય બાળ, દુષ્ટ ખ્યાલ દુર ટાળ;
 મલાયથા સુકર્મમાં કૃપાળ. જે કુહાંદી

આંધવ—

૨૭

પીડાય પ્રાણુ હાય પ્રીય ક્યાં તું રહી;
 તળાવ તીર ઝુરે, ચકવા ચકવી. પીડાય.
 વીરહ રાત્રી તણી, અવધો ના આવી,
 સંગ સુરજ નહી પ્રગટે આવી;
 સાગર ચંદ્ર કળા શીદ દે સુકાવી. પીડાય.

આંધવ—

૨૮

ભુખે દુખે જીવ અકળાય,
 નાતુ હુ આભાર તમારો અપાર દુઃખીને લાચાર. ભુખે.
 મરું જુરી વન માંભ, કાંટે શરીર વીંધાય;
 ટાઢ તાપ ન વેઠાય, ચાક્યા ફરી ફરી પાય. ભુખે.
 ચામે ધણા વાધ વર તણા નાદ,
 કાંપે કાયા મન ચાચરે વીસાદ;
 વેરી થઇ દુષ્ટ અરે હાય માત. ભુખે.

લાલખાં—

૨૯

છળ બળકે લાયામે કૈશા શીકાર, દેખો હમારીકે સ્તાદી એચાર;
 જાતાહું આતાહું શાંહકો દીખાતાહું, પાતાહું માલ એર જમીર સરહર.
 આલમમે નામ કરું હોકે સુલતાન ફીરું, એસી સમશેર ધરું હોકે મસહર;
 ફસ્તમ સીકંદર ચીર લાલોંકા લાલ મૈહુ, શાના તવખર ક્યાં જાને કંગામ.

કેસા હોસ્પાર, ખાર કેસાં મોંમાર, ખુશી રેના દીસદાર કામ હોગા સખપાર
કેસા નેકી દાના મેં, જલદી બકરકે સુનાઈ હેવાલ. છળ બળકે.

ઈન્દુમતી—

૩૦.

હીન ભાગી કાચારે, દુખી થાવા અછ;

મોહનની માચારે નવ જાયે તછ.

નાથ ગણી રઘુનાથ, માળા રટતીરે;

ક્યાં ક્યાં હું જોઉંરે, સુંદર સ્યામછ.

હીન.

સંસારે સુખ સ્વરૂપ સ્વામી સંગેરે,

લક્ષ્મીને લાડીરે, હોર સમુદ્રની.

બાગ સુખાસન મહેલ, વન દવ લાગેરે,

સમશાને સુંવુંરે સેજે કાષ્ઠની;

નરિગજન વનનાં હાય કાય અકેલીરે,

પોકારી રામારે છાં રડતી જલ્દી,

હીન.

ઈન્દુમતી—

૩૧

પ્રાણપતી હું સતી નવ સુંખી કરું,

શું સમજી અહીં વીરહે જુરતી કરું;

પ્રીય રીબાચ હા યવનને ઘેર

પ્રાણ.

બેન બચાવું પાપી કરથી, હાર કરું ખજા છળ બળ કળથી;

કુર કરે શું જુદમએ આમ,

સતી પ્રતાપે સુર કંપતા;

નાથ બચાવી કરું અચળ નામ,

પડી શુ રેવું આમ, ના ના ના

પ્રાણ.

ઈન્દુમતી—

૩૨

હું દુઃખીઆરી રાજકુમારી, તારે શરણ હરું;

બેન બચાવી લે આ બળતી, તારે પામ પડું.

બાન વીના હું જ્યાં ત્યાં રવડું, વેઠા દુખ અમવાસ;

માન વીખુટી ગરીબ આગૌઠે ઘેલી ન ખાયે ધાસ.

વીરહ વાઘ પંજથી ચીરી રદ્ય, લોહી પોખ્ય;

ગડ પાળક ક્ષત્રી વીર નમલે કાણ કરેરે સાહ્ય

ચડતી પડતી જગની થાયે લખીયા લેખ લક્ષાટ;

સ્નેહ સુરજના તાપે બળતી દુનીયા બારે વાટ.

રૂપમુંદરી—

૩૩

અરે બેન અનીતી કેવી દીન જન વીણ વાંકે રીખે;

હાય શું ચાલે ક્ષત્રી અબલા આધીન અધ રહીરે;

દેવે અરે હા દુરબલ હરણું સસગાંને મારે;

સુરસીંહ સુવર કાથીને કહ્યુવા કોઇ નહીં મન ધારે,
 રે કાળ કાત્રી જાતી મનહર કાચ જીન્દગી જવાનીરે. અરે.
 આકાળ અરે દુનીઆને દુખ દેવાને હાથ આવ્યો;
 અન્ન જળવીના પીડીને આખર મરણ દીવસ લાવ્યો;
 બળે હાથ આ કાતી મુજ ધીક ધીક મ્યાં ઠરવાનીરે. અરે.
 કંગાલ પશુ પંખી ગૌ બ્રહ્મણ્ય ન્યાં ત્યાં પીડાતા;
 ચંડાળ કાળ કૂર અમલ કરમ એને સૌ દુખી થાતા;
 તથી આગ શહેવાતી તુજ પણ ગતી જુડી થવાની. અરે.

૩૫ તથા ૧૦૬—

૩૪

સખીએ મન મોહનને મેળવું વહાલી થાતું ધીરી બે'ની મારી બે'ની
 મારીરે; આશાપુરે નાથ તારીરે.
 જોગ્યન જવાલાથી બળી બાલા, જલ જીવન મન ચાલ્ય;
 દીવામાં જયમ જતું પ્રજલે, ખીન રાગ જયમ હરણી મનલે.
 (પ્રેમની ગતી એવીજ જણા હો)
 (હા હા પ્રાણ જય પણ પ્રેમ રહે છાનોતો)
 વેલી વેલી જાતું વાલી.

થાતું ધીરી બે'ની મારી બે'ની મારીરે,
 કામની માલાલા રટું વહાલા, રામ તણા આરામ,
 પ્રેમ ભક્તીએ પ્રીયવર વરશે, રમણીય મણીનીજ કંઠે ધરશે,
 (હા એજ ચાહુંધુ)
 (લે લે ત્યારે હું એ પણ જટ જઈને આતુંધું)
 વેલી વેલી આવ તું વેલી,
 થાતું ધીરી બે'ની મારી બે'ની મારીરે.

મહાધૈતા—

૩૫

દીક્ષદાર આવાર વીચાર શું કરો હારે,
 રે છેલા છક પીલ્યો રસ યુવન મદન ખીલ્યો.
 હું જોગ્યન ઘેલી રસીલી કલીધું, ભૂંગ રહ્યા શું રીસાઈ;
 આજ આનંદ સાગર રેલ્યો જણાયે. દીક્ષદાર.
 દુખના ડુંગર દયાઈ ગયા સહુ, સ્વામી પ્રસંગે તમારા,
 જીઓ ચંદ્ર થકી રે'ન કેવી ખીલી;
 દીસે ન્યારા ન્યારા ન્યારા તારા સારા,
 સંગે વસો રતી રંગે હરો. દીક્ષદાર.

વીરસિંહ—

૩૬

હાય થયો શત્રુ મારો આ સંસાર,
 હા અભાગી પત્ની જાગી;
 પ્રીય સુકુમાર જીવણ આધાર કયો લાચાર,

દીધ મહી યજ્ઞલે પીરહ અંખાર, હાય.
 યુદ્ધ સહુ વૈભવ સંજ ભંડર,
 મનના વીચાર કહું ક્યાં પ્યાર જગત આધાર,
 સુતવીણ દેખું હું બધે અંધાર,
 બદન વદન દીન હીકર અંધાર, હાય.

વીરસીંહ—

૨૭

થાઓ સજ ભારા મુરા ક્ષત્રી વીરો,
 રે અચાનક આવી આકૃત;
 યુદ્ધ પ્રસંગ વિચારી રણધીરો. થાઓ સજ.
 મોકરનો થયો અરી, છેડું રણે શીર ધરી;
 વેર લજાં મારું એથી જરે જરી;
 સુત માર, પ્રાણ પ્યારા, હા નહારા, હાલ તારા,
 સુણી વહાલા, કિંઠે જવાલા કયા તું બાલા, રે ગુણાલા. થાઓ.

મહાધીરા—

૨૮

આવો, આવો, આવો, વહાલા, આવોજ;
 રસીલી, રસીલી, રસીલી, સંગે મહાલો મહાલો મહાલો,
 વહાલા આવોજ.
 જોખન અમલ અમલ કમલ
 પ્રકુલ ભૂમર ન્યાલો ન્યાલો, આવો વહાલા આવોજ;
 રાજકુમારી હું રક હતી વન,
 હાર હીરામણી રત્ન મલ્યા તમ,
 જુલો હૃદે મળી પ્રીતમ પ્રીતી પ્યાલો પ્યાલો;
 આલ્યો વહાલા આવોજ.

બીલો—

૨૯

અલ્યા નાયહું, કુદહું, રમહું, ઓ પુંજઆ થઇહું અલ્યાઓ અમર
 હાથો આગીઓ વેનાલ, હુંટયો ગોંમનો કલાલ.
 પીયા દાર પીલાલ, હુંડી ચોરી ઓંણી માલ,
 દોરાં ચારહું. ઓ પુંજઆ.
 હકરાણી હોડે કરીહું અટપટ, મીઠાંની મેઠાઈ ખાઇહું ઝટ ઝટ;
 પીહું હુકા કહુંઆ અમે ઘટ ઘટ. ઓ પુંજઆ.

કનકકંઠા—

૪૦

બની લાચાર, રે ધીકાર, નારી જે નકમી;
 હતી વીખ્યાત, હોંદી માત, હાલત આશી પામી.
 અરે ગુજરાતની કમળાત, સોડો રોઝડીહા;
 કરી. કંકસ, ફેટી ત્રાશ, સ્વામીને નડીહા.

ખતીને પાપીણી તે વેડીઆ ગુલામ જાણે;
કરી વ્યભીચાર, અભાગી યારથી, આનંદ માણે.
સતીના બાહીથી જે શોભીતી, સ્વતંત્ર બની;
કરી કંગાલ, કુડી રાંઠોએ પરધેર ધુમી.
અરેરે હાલ મારા, અપથી એ બેહાલ મતાં-
છુડુંના પાપથીરે ધોર નર્ક માંહી જતાં.

અંક ૩ જે.

માધવ—

૪૨

તજ સુખ રાજરીધી હાય અહીં બેહાલ બન્યોહું; કંગાલ બન્યોહું.
પ્રીયાનો પ્રેમ કેદીને વલી હું કેદી બન્યોહું, બેદર્દી બન્યોહું.
વદાલી પ્રાણ પ્રીયા હાય તજ હું નીરાશી થયોહું, ઉદાશી થયોહું.
નકામી દેહને રીઆયા હાય રાગી થયો તું, બેરાગ થયો તું.
ન જાણું જીંદગીમાં શું શું થવા પ્રાણ રહ્યો તું, નાદાન રહ્યો તું.
અરે દશા આવી થતાં સુખ ધારી રહ્યો શું, વીચારી રહ્યો શું.

ઈન્દુમતી—

૪૨

લલીતા લલીત વરલાલ હૃદય મળી માલ તણા આલાલ;
અરેરે કુટીલ કુર કાળ, અધમ ચંગળ, તને નહીં ખ્યાલ.
અમૃત આંધ્ર તજ જઈ હાય, વીરહ વીશ માંધ;
રીઆયા કાય હાં રા મ શ્રી રા મ રા મ.
દુખીઆ વીકલ રમણી દીવસ રજની બની વીકરાલ;
મુશીકા વીમલ કદલી પ્રજલી વીજલી વીરહ દય કાળ
મોહનલાલ છોડવું હાલ હું અખલા બાલ;
પ્રથમ પ્રેમાલ. લલીતા.
હા રા મ રા મ શ્રી રા મ રા મ.

માધવ—

૪૩

એ અલબેલી, એ રસીલી, હેમ્બેલી,
હસ્ત ભેળી, દધ ગધ આરામ;
રહું જઈ આવો દાવ, નહીં મળનાર, જીવ જનાર;
શુભી ચડનાર, એ શું કરનાર, છુટી પડનાર, વચનથી વામ.
એ લટકાલી, એ ગુણાલી, એ રૂપાલી, કાત્રી બાલી, કોની હોશે સ્થામ;
રૂમઝૂમ કહી ગધ ક્યાંય મંતરમાં.
સ્વઅંતરને, આ અંતર માંધ, અંતરના,
નીરંતદના, ગણીવર સ્થામ.

કનકકંઠા—

૪૪

નીતજ કાયા ફટ ફટ ચાતાં, સીદ રાખી રહી પ્રાણ;

પુત્ર પરમ શુદ્ધ પારસ મણિને દીધું દુષ્ટ દબાણ.
 માત લગ્નવી જાત લગ્નવી, ભોળાનાથ દુભાવી;
 સ્વામી સુખ રીઝી સહુ ત્યાગી, કરમ હીણી વન આવી.
 માત ભુમી શીદ ભાર વેંદારે, તારે અંતર રાખ્ય;
 ભાઇ ચાંદલી આદધ અંગારા, કાયા કરને રાખ.
 મુત માધવ સહુ ક્ષમા કરને માત તણા અપરાધ;
 પાપ કરમ કાલમાં દુખી કરે નાજ આતમ ધાત.

માધવ તથા સરદારે— ૪૫

સૌ શુર ધીર વીર, રણ ક્ષેત્રમાં અધીર;
 ક્ષત્રીય વટને ધરીને દેજે સમરમાં શરીર.
 જાઓ હુકમ ઝટ શીરપર ધરી, મમ તાતની કરવા સાથ;
 હું પણ રનેહી આફટ યુગી, આવુંછું પણ માથ.
 આતીર તરકસ બરછી ખંજર, ભાલા સાંગ કટાર;
 મલેચ્છ મુગલ દળ મારી કરશું રાજવી જય જય કાર.
 મલેચ્છ તણું બલી દધ કાલીને બતાવવા રણ સર;
 આ સમશેર યવન ખુન પીવા થઇ છે અતી આતુર.
 ફાગ ખેલીશું લાગ નેહને, ઉઠાવી શોભીત રંગ;
 જંગી જંગ વીરો જય જય જય વદશું માધવસીંગ.

લાલખાં—

૪૬

દીલ રંજ ગયા મન શોખ બદા, રણ જંમ રંગસે ખેલા;
 મેં શેર બડા સમશેર ફીરા ફેંમાર, માર શીર જેલા,
 ખાંસાખ, ખાંસાખ, બનજીકે શાહ મેં પહેલા.
 કમ બખ્ત બાંધકે લાયા,
 વોદીનકા નીમક દીખાયા, હૈનેક ધમાન બદાયા;
 ભરપુર હુંઆ ખુશ આજ, મુજે શહાબાશ,
 હજુરી ખાસ હુંઆ મેં જંગી બહાદૂર છેલા. દીલરંજ.

મહાશ્વેતા—

૪૭

અગ્નિનક હાય શું કહેવાય અરે જગરાય,
 હતાં સંજોગી પલમાં તે વીયોગી થાય.
 ચડ્યું વાદળ વીરહનું પ્રબળ થઇ આશા અફળ;
 વરસતાં પ્રેમ આ સુંહાય હૃદય ભીંજાય.
 જીવન વીણુ જીવન રહ્યું જ્યમ મણીધર મણી હીન; અગ્નિનક,
 જ્યમ ચક્રોરી ચંદ્રવીણુ, જળવીણુ સરીવા દીન.
 પલકમાં સુખ પલકમાં દુઃખ દરખને ફાંણુ,
 સ્વપ્ન ઉઘે અંતીશ, થાય ન જાગે જુણાય;
 ચંચળ જીવન જગતીશે જ્યમ વીજળી સમકાર,
 વાયું મહી વાયુ જતાં જગ સધળું મુંદકાર.

પ્રીતી ખાડે પડ્યો પસ્તાય વીરોગી પ્રાણ,
બટકતો જીલ પાંખીને બવે અથડાય.

અચાનક.

વીરસીંહ—

૪૮

હો અંતકાળે સ્મરૂં શ્રી રામ,
પુત્ર વીરોગી નીરજીવ કાયા, ફાંસી ચડ્યો રામ. હો.
નીર્દયને સુખ સંપત્તી સજ્જનને દે શુભ;
વેશ્યાને પકવાન ફળ સાધવી ફાંકે ધુળ. હો,
માધવ માયાએ ઠગ્યો, પામર પ્રાણ અનાથ;
માધવ માયા ત્યાગતાં માધવ ક્યાં જગનાથ. હે
છો સંગાથી સખળ હે, સત્ય તણા શ્રી રામ;
દીન જન પાલ કપાલ હે, રામ રામ શ્રી રામ. હો.

લાલખાં—

૪૯

ચલો-ચલો-ધરકે નેક ઇમાન, ધરો-ધરો-સચ્ચા માલીક ધ્યાન;
ડરો-ડરો-કરતે ક્રોધ બદ કામ, દેખો બદકા બદ અંજામ.
કરો-કરો દાના દોસ્તકો સલામ, ચલો-ચલો-સખકો ભાષકે સમાન;
મરો-મરો-મેરે જૈસે સૈતાન, હૈ આખીર એહી કલામ.

રૂપસુંદરી—

૫૦

છેલા છપીલાને રૂપે હશી,
બહાલા વાલમના લગનમાં ફસી—હુંતો.
સરીતા સીંધુ જયમ, ચહે પવન ચહે સુગંધ;
વરશા જયમ ચાતક ચાંદ ત્યમ ચાહું પ્રીય કથ.
મુરત રસીલી આ દીલે વસી,
મન વનમાં આવી વસ્યું એ મુગરાજ સ્વરૂપ;
વીરહ દવે, વન સળગતાં, મળશે ક્યાં વન ભુપ,
ક્યારે આલીધન દેશે ધશી. હેલા,

ઈન્દુ—

૫૧

રે દીવધર સહીઅર કરમ કથા કહું મારી જે વીતી;
સુદર ચંદર સંતા મમ મનહર મુરતી તુરંગે ફસી હતીએ. કહું.
મન આસન માંહી વસ્યું, પ્રીતમ પ્રેમ સ્વરૂપ,
નેત્ર નીરે નવડાવતાં, પ્રાણ ચડાવે પુષ્પ;
પ્રીયવર અતર અંતર બાળે નીતીએ પ્રીતમ એકજ સતીનિ. કહું.
દેવી સીંહ દયાળુ શ્રી તાન સુશીલા માત,
સ્વામીના સુખ કારણે, જોગણ થઇ આ જાત;
અન્ન જળ વીણ વન સહન કરી દુઃખ, આવી રહી અહીં આ રમીતીએ. કહું.
નીજનું ચહાતા નહીં ભહું, સ્વામીના સુખ કાળ;
પ્રાણ પાથરે તે સતી બાકી રાંડ સમાજ;

નનમ લગન અગનથી અળતું, જયમ ત્યમ કરી મેળતું પતીને. ૩૬
કન્દુમતી રૂપમુંદરી— ૫૨

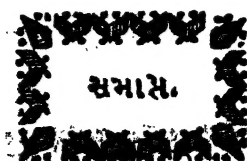
સખી ઝટપટ અહીંથી ચાલતું,
 લઉં વેર નકી એ કાળતું,
 લાગ ધારી, પાપી મારી આશ તારી પુરૂં પ્યારી;
 હા હૃદયે જવાળા છે ભરી, પણ મુજ મન ધોર રહે ના ધરી,
 મુજ બહાલી; ૩૨ ખાલી. સખી. ૩૮૫૮.
 (પણ એન વખતે કોઈને જાણ થશે તો)
 (તો શું પ્રીતમને માટે પ્રાણ આપી પરલોકમાં સુખી થઈશું.)
 સતીનો શાણીએ ધર્મ તું જાણીને. સખી. ૩૮૫૮.
 જ્યાં ત્યાંથી શોધી લાવીને પ્રીય ગુજ સંગે પરણાવીને;
 મુખી થાશું હરખાશું,
 પીડને વામીને, પામવા સ્વામીને. સખી ૩૮૫૮.

કન્દુમત— ૫૩

માનું જેની તારો અતીશે આભાર,
 છુટયાં પાપી કરમ;
 વીપતી ટળી, કામના ફળી, રહીશું હળી, પતીને મળી,
 મન માન્યા પ્રાણ આધાર. માનું ૦
 ગઈ ગઈ ગ્રીષ્મ વીરંહ પીડ બહાળી,
 ખીલી વસંત બહાર;
 મનમાં તનમાં વન મહા વનમાં. માનું ૦

રતુતી— ૫૪

જાલ તમો કરણ્યએ પામી નટ નાટક ક્ષીર પાર;
 જન ગાની શુભ પદવી પામ્યા પરમાનંદ આવાર.
 અગાની અવળે રહેને જઈ પામ્યા કષ્ટ અપાર;
 મંડળ સર્વે તમ મંગલ મય દર્શન ચાહે અવીકાદ.
 પરણામ પ્રભુ તન મન તમ શરણુ જય જય કૃષ્ણ મુરાર. ૩૩.
 અનાર્યના આ ધર્મનો, આકાળ કુર કર્મનો;
 વીનાશી શાન્તી શર્મનો, હે આણો ઇશ નાથ.
 સત્ય નીતી ધર્મનો, જ્ઞાનને સુકર્મનો;
 આર્યના રવધર્મનો, દીન કરો પ્રકાશ. કર્ણજાલ.

સમાપ્ત.

બહાર પાખર.

—૦૧૪:૦—

ત્રીએ લખેલી ચોપડીઓ શ્રી અમદાવાદ ગુજરાતી નાટક કંપનીના જ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી મળશે. માટે જે સદસ્યદરજોને જોઈતી હોય, તેમણે રોકડી કાંમતથી મંગાવી લેવી.

(ઓપેરા)

૩. આ. યા

શ્રી બાનુપ્રતાપ નાટકનાં ગાયનો. ૦—૨—૦

શ્રી ચંદ્રવિજય નાટકનાં ગાયનો. ૦—૨—૦

પ્રતાપી રાજસિંહ નાટકનાં ગાયનો. ૦—૨—૦

માધવ વિલાસ નાટકનાં ગાયનો. ૦—૨—૦

સીરનામું

શ્રી અમદાવાદ ગુજરાતી નાટક કંપનીના

મેનેજર

પાનાચંદ કાળીદાસ.

